Līdz 18. oktobrim abonē žurnālu ir 2022. gadam ar 10 € atlaidi!

(https://ir.lv/abonesana/zurnals-ir/)

Būvē vēsturi

Priekšplānā no kreisās: Juris, Valdis, Kaspars, Jēkabs; augšā sēž Uģis. Foto – Toms Tauriņš

Alise Zita Zeidaka (https://ir.lv/profils/Alise-Zita-Zeidaka/) 13. oktobris 11.48

Trīs senatnes pētniecības un popularizēšanas organizācijas Aizputes novadā vēlas iedzīvināt seno kuršu zemi Bandavu

Šī nav teika par senu pili, kas pieceļas no ezera, tiklīdz uzmin tās vārdu. Te, pie Aizputes, viss top cilvēku rokām. Dienā, kad še viesojos, atvasaras saulīte gluži vai staigā pa lauku, diviem dzidriem dīķiem un blakus esošā skuju koku meža galotnēm. Trīs organizācijas, kas aizraujas ar vēstures izzināšanu un iedzīvināšanu, ir apvienojušās, lai te radītu seno kuršu sētu, kurai tiks dots Bandavas vārds, tā godājot vienu no senās Kursas zemēm. «Mēs esam gājuši katrs savu ceļu, lai nonāktu šajā krustpunktā,» stāsta vēstures rekonstrukcijas biedrības *Exercitus Rigensis* vadītājs Juris Ņečajevs (45). Savu grūdienu veica arī pandēmija, kas parādīja — laiks atrast savu vietu, kur nākotnē nelielam ļaužu lokam pulcēties uz pasākumiem, jo 200 cilvēkiem rīkot festivālu, īrējot tam vietu, neatmaksājas.

Projekta idejas autoru un realizētāju iecere ir autentiskā vidē nodarboties ar seno amatu apgūšanu, trenēties kara mākslā, rīkot pasākumus, festivālus un koncertus, turot dzīvu senču piemiņu. Pašiem izveidot šādu vietu pamudināja tas, ka patlaban Latvijā tādas nav. «Ir, piemēram, Āraišu ezerpils. Skaista, forša, bet tas ir muzejs. Nav dzīvības,» saka Juris. Viņš negrib, lai Bandavā būtu plāksnītes ar uzrakstiem kā muzejā. «Lai vieta pati darbojas!» Kā ceļojums laikā? «Sākotnēji pašiem, bet caur mums — apmeklētājiem,» Juris paskaidro.

Nākotnē vīri cer uzbūvēt četras ēkas, brīvdabas smēdi, brīvdabas maizes cepli un pat iekopt labības lauku, taču tas, protams, nav vienas vasaras veikums. Patlaban norit darbs pie trim celtnēm. No kārtīm veidoto slieteni senatnē izmantoja kā saimniecības palīgēku, vasaras virtuvi un noliktavu. Tapt jau sācis arī dziednieka namiņš un divstāvu guļbūve.

Plānojot senās ēkas, par avotu izmantota 13. gadsimta sākumā pierakstītās islandiešu dziesminieka Egila Skalagrimsona sāgas XLVI nodaļa, kas vēsta par vikingu ceļojumiem uz Kursu 10. gadsimta sākumā. Pēc tās apraksta top guļbūve, kas sāgā minēta kā saimnieka māja vai klēts. « Saimnieks dzīvoja otrajā stāvā, un pirmajā stāvā, kur glabāja dārgumus, varēja iekļūt tikai caur otrā stāva lūku,» stāsta Juris. Divstāvīga būve esot diezgan netipiska tam laikam. Lai ēkas uztaisītu pēc iespējas autentiskākas, vīri talkā aicinājuši vēsturisko ēku ekspertu un celtniecības arheologu Juri Zviedrānu un vēsturnieku un arheologu Artūru Tomsonu.

Otrs avots, pēc kā top Bandava, ir vēsturnieka Jāņa Apala pētījumi. Sekojot tiem, tiek celts dziednieka namiņš — būve, kas aprakstīta un pētījumā ieskicētā no Talsu izrakumiem. Šāda ēka uzbūvēta arī Uldevena pilī Lielvārdē. Kāpēc to dēvē par dziednieka namiņu? Tā vēsturnieki izsecinājuši pēc atradumiem ēkā, piemēram, pārsienamās telpas, kas liecina par dziednieka rosīšanos. Juris sola, ka arī Bandavas dziednieku namiņš būs īpaša vieta. «Tur darbosies mūsu «rigenša» kolēģis Kaspars Kalniņš (41) — kolorīta personība, kas namiņu papildinās ar savu šarmu.»

Kaspars mūsu tikšanās dienu pavada tērpies kā 13. gadsimta kuršu karavīrs — bruņucepure, bruņukrekls, āva, kaujas nazis, ko tur paša darināta josta ar somiņu.

Rudenīgi saulainā septembra sestdienā viesojoties Bandavā, mani visvairāk pārsteidza un aizkustināja cilvēku lielā aizrautība. Pat labierīcību (iekštelpas gan atbildīs 21. gadsimta prasībām) ēka tiek darināta, izmantojot pildrežģa tehniku, kuras liecības Latvijā atrodamas no 12.—13. gadsimta. Sastaptā brīvprātīgā Ilze cītīgi pin klūdziņas. Pēc tam pinumu apstrādā ar turpat izraktu mālu, pēcāk gludi špaktelēs un apdarīs ar kaļķi. «Jo cilvēki gan mūsdienās, gan senatnē tiecās pēc skaistā,» viņa saka. Par pildrežģa tehniku to dēvē tāpēc, ka starp baļķiem tiek veidots šis pinuma pildījums. «Pareizi jāsagriež klūgas — ja tās ir par resnu, vairs nav lunkanības. Puišu sarakto mālu atjauc ar smilti, tad rodas saķere,» Ilze atklāj.

Neļaus Bandavai pazust

Atrast vienu «vaininieku» Bandavas tapšanai nav viegli, jo šis projekts ir vairāku domubiedru satikšanās, taču, ja papūlas, tas izrādās alternatīvās kultūras centra *Krauklis* vadītājs Valdis Bērzvads (51), kas ikdienā strādā par krodzinieku. Kopš 1997. gada Valdis rīko dažādus koncertus, festivālus un pasākumus, un biedrības

līdz šim vērienīgākais veikums ir starptautiskais mūsdienu etniskās mūzikas un seno amatu festivāls *Zobens un lemess*, kas jau septiņus gadus apvieno rokmūziku, folkmūziku un vēstures izziņu.

Pandēmijas laikā festivālu atcēla. «Nācās meklēt idejas, kā darboties tālāk brīvā dabā.» Valdis pazina starpnozaru mākslas grupas vadītāju Uģi Pucenu (50), kuram ir zemesgabals Aizputē, un uzrunāja viņu.

«Man jau sen bija doma, ka vajadzētu uztaisīt pasākumu vietu, kur apvienoties līdzīgi domājošajiem.» Zemes saimnieks atbalstīja Valda ideju. Bandavas projektam tagad pieslēdzās arī Pucena pārstāvētā starpnozaru mākslas grupa *Serde.* Bet festivālā *Zobens un lemess* Valdis jau gadiem bija sadarbojies ar Jura Ņečajeva vadīto *Exercitus Rigensis.* «Pēkšņi ienāca prātā — mēģināt visiem kopā saviem spēkiem iekārtot savu vietu, kādu to gribam,» saka Valdis.

Valsts kultūrkapitāla fonda mājaslapā viņš atrada informāciju par konkursu mērķprogrammā *KultūrELPA*, iesniedza projektu un tika pie finansiāla atbalsta. Taču tas nebūt nav noteicošais Bandavas tapšanā. «Darām to pašu, ko būtu darījuši, tikai ar lielākiem apgriezieniem.» Pateicoties finansējumam, iecerētās celtnes izdosies uzbūvēt ātrāk, nekā darbojoties tikai pašu spēkiem. Pirmais projekta posms noslēgsies gada nogalē. Viss komplekss ir uzskicēts, taču šo plānu pagaidām entuziasti vēl nepublisko.

Kā viņi nolēma šo vietu saukt tieši par Bandavu? «Tā nav vēsturiskās Bandavas rekonstrukcija,» uzsver Juris. Nosaukums izvēlēts kā piemiņa zemei, kas reiz šeit bija. Mēs patlaban atrodamies uz lielā apgabala gandrīz pašas robežas, saka Valdis. «Neļausim šim nosaukumam pazust. Vai tu zināji, kas ir Bandava?» pajautā Juris. Nezinātājiem Uģis iesaka izlasīt kurzemnieka Jēkaba Janševska romānu *Bandavā*.

Vīri cer, ka ar Bandavas tapšanu cilvēki izzinās nelielu, bet būtisku Latvijas vēstures daļu. Un varbūt tas raisīs interesi pētīt vairāk. «Man kā dzimušam kurzemniekam gribētos senās Kurzemes mantojumu aktualizēt, jo šī kuršu apdzīvotā teritorija jau nav tikai Latvija. Tā ir daļa arī no Lietuvas,» piebilst Uģis. Viņš domā, ka nākotnē noteikti būs jāsadarbojas ar lietuviešiem, kas jau tagad ir ieinteresēti piedalīties projekta attīstīšanā.

Uģis uzskata, ka Kurzeme, salīdzinot ar citiem novadiem, ir salīdzinoši maz pētīta. Un tieši šādi projekti un eksperimenti palīdz izzināt pagātni. «Praksē strādājot, saproti, kā varēja būt. Piemēram, būvējot ēku: ja no tās ir atrasti tikai divi koki, bet tik un tā turpini būvēt, vienā brīdī rodas lielāka izpratne, kāda šī ēka bija.»

Tomēr ar eksperimentiem nepietiek. Ir pieejamas skices, taču jāpatur prātā, ka tā ir mākslinieka interpretācija, kas jāliek kopā ar vēsturnieku atzinumiem un pašu praksē apjausto. «To visu apvienojam un pieliekam klāt arī Uģa zināšanas, bez kā mēs netiktu galā,» saka Juris. Arī pildrežģa tehniku Ilzei ierādījis tieši Uģis ar sievu Signi.

Cits laika rits

«Esmu plaša profila speciālists,» joko podnieks Uģis. Viņu līdz interesei par vēsturi un senajiem amatiem aizvedusi dzīve. «Redziet, tā vienkārši ir interesanta. Un tu pa dzīvi peldi.» 2000. gadā viņš kopā ar Signi un vēl diviem māksliniekiem — Juri Zvirgzdu un Māri Grozbahu —, absolvējuši Latvijas Mākslas akadēmiju, meklēja iespējas īstenot savas radošās ieceres un izveidot rezidenču centru.

Rīgā šādu iespēju jaunie censoņi neatrada, un tā nonāca Aizputē — mazpilsētā ar daudzām skaistām, bet tukšām ēkām. Aizgājuši pie pašvaldības un prasījuši vienu. «Pašvaldība teica — ņemiet! Bet komplektā jāņem vēl viena 18. gadsimta ēka.» Mākslinieki ķērās pie senās ēkas (starp citu, valsts nozīmes arhitektūras pieminekļa) atjaunošanas un savu ideju īstenošanas. Kopš tā laika katru gadu biedrība rīko dažādas programmas, un viena no tām ir restaurācijas darbnīcas, uz kurām ierodas arī viesi no ārzemēm.

«Mūsu specializācija ir kultūras mantojums, prasmes, to mākslinieciskās interpretācijas mūsdienās, ekoloģija un ekobūvniecība. Tas ir veids, kā dzīvot tradicionālu dzīvi mūsdienās,» par *Serdi* stāsta Uģis. Kopš 2016. gada mākslas grupa ir *UNESCO* akceptēta biedrība ar padomdevēja tiesībām, kas piedalās nemateriālā kultūras mantojuma izvērtēšanā ne tikai Latvijas, bet arī pasaules mērogā.

Viens no Uģa hobijiem ir senie alus darināšanas veidi. Latviešiem senākais ir raudzēts medus, bet ziemeļvalstīs, piemēram, Dānijā, izrakumos atrastas liecības, ka medus dzerts kopā ar dzērvenēm un dažādām zālītēm. Attīstoties lauksaimniecībai — arī ar graudiem. «Izrādās, ka pirmais bija nevis klasiskais miežu alus, bet kviešu alus.» Apiņu vietā cilvēki alum lika klāt to, ko tagad dzeram kā tēju, — pelašķus, asinszāli, purva vaivariņus.

Bez lomu spēlēm

Biedrības *Exercitus Rigensis* vadītājs Juris rekonstrukcijas kustībai pievērsās zīmīgā gadā — kad Rīgai apritēja 800. Un tagad vairs nevar iedomāties savu dzīvi bez šīs aizraušanās. Bet sākumā rekonstrukcija krietni atšķīrusies no viņa priekšstatiem. «Man tas šķita romantiski — cilvēki staigā pa mežiem, cīnās ar zobeniem, kaut kādi tērpi... Tajā brīdī nespēju iztēloties, cik dziļi tas ir!»

Kā viesis apmeklējis viduslaiku festivālu un redzējis, ka kareivis zem bruņām velk viduslaiku apakšveļu brē. Juris nodomājis — priekš kam? Neviens jau to neredzēs! Tagad viņam nav šaubu — ja dara, tad pamatīgi un līdz kaulam.

Rekonstrukcija ir vēstures izzināšana un izdzīvošana vienlaikus. «Mēs pētām vēsturiskos materiālus un mēģinām tos atdarināt dzīvē.» Kas gan ir priekšmets, ja neizprot tā pielietojumu? Viņus interesē pietuvoties seno cilvēku dzīvesveida niansēm. «Taču mēs nespēlējam lomu spēles. Brīdī, kad esam kopā, runājam par tām lietām, ko lietojam. Piemēram, kāpēc apavi palika slapji?»

Exercitus Rigensis piedāvā ceļot vēsturē arī citiem, realizējot projektu *Uz savas ādas,* kam interesenti var pieteikties *Facebook* grupā ar šādu nosaukumu. «Jebkuram cilvēkam ļaujam piedzīvot to, ko piedzīvojam mēs — rīkojam nodarbības pie dažādiem meistariem, zobencīņu treniņus, kopā ejam viduslaiku pārgājienos.» Caur šo projektu organizācijā iesaistījies arī mūsu sarunas jaunākais dalībnieks — 18 gadus vecais Jēkabs Villers. Kad puisim bija 13 gadu, viņš vienu vasaru pavadīja, vēlā dzelzs laikmeta arheoloģiskajā tērpā iedams pārgājienos, mācoties amatu pie kalēja, podnieka un citiem amatniekiem un trenējoties zobencīņās. «Aust es nemāku, bet sašuvu gan pats ar savām rociņām,» stāsta Jēkabs. Citi vīri joko, ka jauneklis bija vienīgais vīrietis, kuram, pievienojoties kustībai, vēl nebija bārdas. Tagad viņš projektā *Uz savas ādas* vada zobenu cīņu treniņus jaunajiem interesentiem.

Profils – rīcība

Jēkaba interesi par senatni aizsāka folkmetāla grupas *Skyforger* mūzika. Precīzi atceras pirmā koncerta datumu — 2015. gada 11. novembris. «Ievēroju, ka viņiem ir interesanti tērpi, un sāku lasīt, par ko viņi rada mūziku.» Puisis aizrāvās tā, ka izlasīja *Atskaņu hroniku*, kurā aprakstīti notikumi no 12. gadsimta beigām līdz 1290. gadam.

Izrādās, ka arī Valdim interese par senatni uzdzirkstījusi tieši šīs mūzikas grupas ietekmē. Pirms 25 gadiem viņš bijis melomāns, kas nebija īpaši iedziļinājies vēsturē, toties ļoti patika smagais roks. Kad 90. gadu vidū paziņas nodibināja grupu *Skyforger*, Valdim atvērās jauna pasaule. «Sāka dziedāt par vēstures notikumiem, un caur mūziku arī man radās interese par to.» Tagad ir «līdz ausīm iekšā» senatnē.

«*Skyforger* iedvesmojuši tūkstošus pievērsties vēsturei un šai kustībai. Liels paldies viņiem!» saka Juris. Taču kāpēc tas vispār ir svarīgi — zināt vēsturi, ja laika ritējums skrien uz priekšu? Bez saknēm nav kuplas lapotnes, saka Juris. «Mums jāzina, no kurienes nākam un kas mēs esam. Varbūt tas ļauj labāk stāvēt uz zemes, iet uz priekšu.» Viņš apzinās, ka mūsdienās varam pieskarties tikai kripatiņai senču dzīves veida, taču tas tik un tā bagātina, jo, iespējams, arī šodien no viņu pieredzes var mācīties. «Tas izkrāso dzīvi, padara pilnu ar emocijām, katrs pasākums ir piedzīvojums.»

(https://ir.lv/wp-content/uploads/2021/10/IMG_9

Bandavas tapšanā iesaistās arī brīvprātīgie. Gerda un Makss no Amerikas mizo kokus, ko izmantos slieteņa būvniecībai. Foto — Toms Tauriņš

(https://ir.lv/wp-content/uploads/2021/10/IMG_9972.png)

Labierīcību ēka tiek darināta, izmantojot pildrežģa tehniku — klūdziņu pinums tiek apstrādā ar mālu, pēcāk gludi špaktelēs un apdarīs ar kaļķi. Foto — Toms Tauriņš

(https://ir.lv/wp-content/uploads/2021/10/image_6483441.png)

Jēkabs Villers paša darinātā vēlā dzelzs laikmeta kuršu tērpa interpretācijā. Foto no personīgā arhīva

(https://ir.lv/wp-content/uploads/2021/10/MB1_8827.png)

Zobencīņas demonstrējums Dobeles pilsētas svētkos 2019. gadā. Foto no personīgā arhīva

Aizpute (https://ir.lv/tag/aizpute/) Bandava (https://ir.lv/tag/bandava/)

guļbūves (https://ir.lv/tag/gulbuves/)

Jānis Apals (https://ir.lv/tag/janis-apals/)

Kursa (https://ir.lv/tag/kursa/) kurši (https://ir.lv/tag/kursi/)

pētniecība (https://ir.lv/tag/petnieciba/)

Skyforger (https://ir.lv/tag/skyforger/)

vēsture (https://ir.lv/tag/vesture/)

Zobens un lemess (https://ir.lv/tag/zobens-un-lemess/)

zobenu cīņas (https://ir.lv/tag/zobenu-cinas/)

(https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https%3A%2F%2Fir.lv%2F2021%2F10%2F13%2Fbuve-vesturi%2F)

(https://twitter.com/intent/tweet?text=B%C5%ABv%C4%93+v%C4%93sturi&url=https%3A%2F%2Fir.lv%2F2021%2F10%2F13%2Fbuve-vesturi%2F)

(http://www.draugiem.lv/say/ext/add.php?link=https://ir.lv/2021/10/13/buve-vesturi/&title=B%C5%ABv%C4%93+v%C4%93sturi&nopopup=1)

Pagaidām nav neviena komentāra

Komentēt

PIEVIENOT

Iepriekšējais raksts

Nākamais raksts

/Alise Zita Zeidaka

Domāt ārpus kastes

(https://ir.lv/?post_type=post&p=477360)

(https://ir.lv/?post_type=post&p=477360)

/Baiba Kļava

Labāk vēlu nekā nekad!

(https://ir.lv/?post_type=post&p=477318)

(https://ir.lv/?post_type=post&p=477318)

Saņem svarīgākās ziņas katru darba dienas rītu

PIETEIKTIES IR SVARĪGĀKAIS ()

© 2021 AS "Cits medijs". Visas tiesības paturētas.

Reģ. Nr.: 40103271624
Bruņinieku iela 16, K–2, Rīga, LV-1001, Latvija
Tālr. 27 734 907

ABONĒT (HTTPS://WWW.IR.LV/ABONESANA)

(https://www.facebook.com/wwwIRlv) (https://twitter.com/irlv)
(https://www.instagram.com/zurnalsir/)

Izstrāde: Kebbe it

Dizains: FormUP (http://www.formup.lv/)